

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МОВА І СУЧАСНИЙ КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР

(ДО 180-річчя З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ О. О. ПОТЕБНІ)

*Матеріали науково-практичної конференції,
м. Київ, МАУП, 22 травня 2015 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2015

Редакційна колегія:

І. П. Бідзюра (голова), д-р політ. наук, проф.;
Ю. О. Мєлков, д-р філос. наук;
Т. В. Нич, канд. філос. наук, доц.;
Н. Д. Пальм, канд. філос. наук, доц.

Відповідальний за випуск: *Мєлков Ю. О.*

Матеріали науково-практичної конференції “Мова і сучасний культурний простір (До 180-річчя з дня народження О. О. Потебні)” – 22 трав. 2015 р. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2015. — 68 с.

У пропонованому збірнику подано статті науково-практичної конференції, присвяченої 180-річчю з дня народження О. О. Потебні, у яких розглянуто життєвий і творчий шлях відомого вченого.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2015

© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2015

ЗМІСТ

Дмитрулін Н. Ю.

“...Я вижжу помочи, на которых вела меня судьба...”

(о жизни и творческом пути А. А. Потебни) 4

Мелков Ю. А.

Многомерность языкового пространства и пролиферация культурных идентичностей: от национализма к интернационализму..... 7

Нич Т. В.

Мова як об’єктивація та перспектива свідомості у філософській концепції

О. О. Потебні 15

Бисенбаев Ф. К.

Проблемы сознания в контексте философии языка А. А. Потебни..... 18

Проскулікова Л. Н.

Міфологічні студії О. Потебні в контексті західноєвропейської філософії міфу 25

Олійник В. В.

Мовознавча спадщина О. О. Потебні: сучасне осмислення 28

Шпильківська І. О.

Проблема двомовності: від Потебні до сьогодення 32

Єрескова Т. В.

Мова як маркер національної ідентичності у сучасному соціумі 35

Чиркова О. А.

Мова як чинник утворення нації..... 39

Попов В. Ж.

Спілкування мешканців українських міст з представниками іноземних армій

у 1918–1920 рр...... 43

Пальм Н. Д.

Духовність українського суспільства: історія, проблеми та перспективи..... 48

Пустовит А. В.

Звуковой пейзаж в стихотворении Артюра Рембо “Офелия” 52

Бондаренко Н. О.

Роль сім’ї у формуванні соціальної ідентичності та мовної культурної

пам’яті особистості. 56

ПРОБЛЕМИ ДУХОВНОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Тенденції глобалізації та стрімкий розвиток ринкових відносин призводять до дисбалансу співвідношення матеріального та духовного в житті суспільства та людини. Сучасний світ характеризується високими досягненнями у сфері науки та техніки, але він переживає глибоку кризу, яка, насамперед, відображена в його духовно-моральному стані. Загострюється проблема реалізації істинних потреб людини, а не нав'язаних образів споживацької культури, що в своїй суті руйнують відчуття духовної цінності особистості. В Україні означені проблеми ускладнені специфікою соціально-економічних та культурно-історичних процесів, що склалися в результаті історичного розвитку.

На думку переважної більшості вітчизняних і зарубіжних науковців, криза українського суспільства, що, перш за все, проявляється у втраті ціннісних основ життя, має своєю причиною порушення спадкоємності в культурі — певному розриві, що утворився між постсучасною та традиційною національною культурою наших предків, яка з давніх часів будувалася на основі релігійних, духовних і культурних цінностей. У сучасній вітчизняній науці все більше уваги приділяється дослідженням духовності української нації. При цьому духовність розуміється як невід'ємна, найважливіша складова життя людини й суспільства.

Отже, дослідження проблем духовності сучасного українського суспільства, чинників, які формують національну ідентифікацію та соціокультурну автентичність, що окреслює здатність давати відповіді на новопосталі глобальні економічні та соціокультурні виклики для духовної цілісності українського суспільства.

Значну увагу проблемі формування культури та духовності особистості приділяють вітчизняні вчені А. Вишняк, А. Гавриленко, Є. Головаха, С. Макеев, В. Піча, О. Семашко, І. Пустельник, С. Толстоухова, Т. Старченко, Н. Цимбалюк, Н. Черниш, М. Чурилов та ін.

Людина, яка не здатна вибудовувати свою життєву перспективу, мотивувати себе щодо осмислених норм, правил поведінки, переосмислити притаманні їй мотивації та створювати нові мотиваційні ідеали, духовні орієнтири та цінності, втрачає сенс життя, втрачає позитивні мотивації

власного розвитку. Така ситуація в житті людини називається духовною кризою.

У ситуації духовної кризи нація зазвичай деградує, впадає у стагнацію, може загалом зникнути з історичної мапи світу.

Саме в духовній сфері формуються ціннісні підвалини народу, виробляються і задовольняються духовні потреби людини, нації завдяки функціонуванню соціокультурних інститутів (релігії, науки, освіти, мистецтва). Внаслідок цього формується духовний потенціал суспільства, культурна самоідентичність як відповідь на глобалізаційні виклики. Духовні цінності формують сталість і цілісність людини, моральне здоров'я суспільства. Девальвація духовних цінностей супроводжується втратою життєвих орієнтирів, руйнується духовний, морально-вольовий стрижень особистості, настає духовна криза соціуму.

Проблеми, пов'язані із людськими духовними цінностями, відносяться до числа найважливіших для кожної з наук, що займаються людиною, суспільством, культурою. У наявності цілісної системи духовних цінностей полягає важлива умова внутрішньої соціальної толерантності і миру у міжнародних стосунках. Руйнація ціннісної духовної основи неминуче призводить до кризи, і це стосується як особи, так і суспільства загалом.

У сучасних умовах розвитку українського суспільства (за наявності економічної та політичної кризи у державі, сім'ї, свідомості, з відчутним впливом процесів глобалізації та євроінтеграції) актуалізується проблема збереження духовно-релігійної, культурної та громадянської самоідентифікації українського народу. Ця самоідентифікація є неможливою без універсальної ціннісної системи, що спирається на вищі духовні та моральні засади.

Держава повинна забезпечити громадянам право і надати можливість задовольняти духовні потреби на умовах рівності для всіх соціальних, національних, конфесійних груп населення. Без цього неможливий розвиток духовності, як соціокультурного потенціалу українського народу. Нагальність цієї проблеми викликана важливими чинниками, які характеризують сучасний стан українського суспільства.

Це криза основ світогляду, зумовлена руйнацією старих та несформованістю нових пріоритетів в умовах пострадянської дійсності, на котрі накладаються глобалізаційні та трансформаційні зрушення в умовах світової економічної кризи. Це сприяє розмиванню національних і традиційних цінностей українського народу та уможливорює маніпуляцію свідомістю громадян в інтересах окремих політичних груп або неорелігійних псевдодуховних організацій.

Така ситуація спричиняє духовну маргіналізацію населення країни, призводить до духовно-релігійної, культурної, громадянської, історичної самоідентифікації, що дає простір для нав'язування масовій свідомості невластивих нашому народові цінностей, а саме — примітивних утилітарних смислів споживання і репродуктивного існування як наслідків глобалізаційного

процесу. Для можливості маніпуляцій масовою свідомістю з'явилися потужні інформаційні технології.

Проблема духовності нації належить до проблеми соціального характеру, оскільки пов'язана з формуванням особистості. У наш час дуже часто можна почути заклики щодо формування національної ідеї, підняття національної свідомості людини та виховання справжнього громадянина. А поштовхом і основою для цього є виховання духовної особистості.

Наше суспільство переживає період стрімких трансформацій: технологічний прогрес, розвиток комунікацій, світову конкуренцію, глобалізаційні процеси. Тому духовність нації — дуже важливий елемент, але ми спостерігаємо як світ втрачає духовний стрижень. Сучасні батьки не мають уявлення про основи формування духовності. Вся їх турбота про дітей зводиться до матеріальних накопичень, а звідси — духовна деградація молоді. Головне для більшості молодих людей — розваги, гроші, утилітарні цінності, вони не живуть за моральними законами, не прагнуть духовних цілей. І тому виховання людини, здатної протистояти духовній деградації, моральному виснаженню мають на себе взяти науково-просвітницькі заклади.

Наше життя переповнене насиллям, загалом людина до нього звикає і сприймає як звичне явище. Головна причина торжества насилля та жорстокості у тому, що відбувається, — це деградація духовності. Коли руйнуються та пустують храми, духовна культура перебуває у занепаді. Але від того, що храми відбудовуються і в них людно на релігійні свята, ще не свідчить про зростання духовності. Коли вічні книги та духовні осередки під забороною, це свідчить про те, що духовна культура ще жевріє на рівні виживання. Але якщо вони доступні і не користуються попитом, це свідчить про духовний занепад і моральну деградацію суспільства.

Залишається відкритим питання про те, як сучасне суспільство у період трансформаційних змін і глобалізаційних процесів, здійснить відхід від старих посткомуністичних цінностей і сформує нові стилі та пріоритети духовного життя України.

Значну роль у руйнації традиційних духовних та культурних цінностей відіграла глобалізація, котра являючись перемогою неолібералізму у світовому масштабі, принесла на наші терени ідею економічної людини. Неолібералізм переконав Захід, а тепер це робить в Україні, що сутність і мета кожної людини — устремління до максимального накопичення при мінімальних затратах. При цьому такі цінності, як моральність, совість залишилися непотрібним багажем. Зростання інтеграційних процесів у сучасному світі і на регіональному рівні, і у всесвітньому масштабі пов'язані з життєвою необхідністю вирішення глобальних світових проблем.

Сучасне людство демонструє зовнішню розкіш, забуваючи, що всі скарби, всі соціальні та суб'єктивні цінності знаходяться в душі людини. Це — джерело світової справедливості та духовної рівноваги.

Стратегії розвитку сучасного людства можуть бути різними і поміж ними повинен відбуватися діалог для вироблення оптимальних рішень.

Можна скільки завгодно говорити про значення духовного відродження української національної культури, про порятунок історичної пам'яті нації, про значення культурології для прогнозування майбутніх культурних процесів, про значення філософії, етики та естетики для глибокого розуміння сенсу людського буття та сутностей загальнолюдських цінностей, але без прийняття зважених економічних, соціальних і політичних заходів у сфері національної самобутності не можна вести мову про перспективи духовного існування української нації.

Література

1. *Кістяківський Б.* Філософський аналіз української культури [Електронний ресурс] / Б. Кістяківський. — Режим доступу до ст.: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKhnpri/Filos/2008_28/19.html
2. *Дудченко В. С.* Духовність української нації в період трансформаційних змін / В. С. Дудченко // *Гілея: Зб. наук. пр.* — К., 2011. — Спецвипуск-2011. — С. 278–284.
3. *Дудченко В. С.* Ненасилля як духовний фактор соціокультурного розвитку людства: соціально-філософський аналіз / В. С. Дудченко. — Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка, 2010. — 160 с.